

UDK: 811.163.4'373.45:811.131.1'373.45

Izvorni naučni rad

Cvijeta BRAJČIĆ (Nikšić)

Filozofski fakultet – Nikšić

cvijetabrajic@yahoo.com

ITALIJANIZMI U JEZIKU PETRA I PETROVIĆA

U ovom radu analizira se prisustvo riječi porijeklom iz italijanskog jezika i njegovih dijalekata u pisanoj zaostavštini Petra I Petrovića. Obradeni korpus, koji je sastavni dio rada, obuhvata poslanice i pisma Petra I, *Istoriju Crne Gore*, *Zakonik*, *Stegu*, *Testament*, kao i pjesme čije se autorstvo pripisuje vladici. Uzimajući u obzir tvrdnje stručnjaka da su italijanizmi predstavljali sastavni dio narodnih govora Crne Gore, čini se opravdanom pretpostavka da u pisanoj zaostavštini Petra I nužno mora biti elemenata italijanske leksike, budući da je on, kako tvrde jezički stručnjaci, u svom stvaralaštvu koristio upravo narodni jezik. Prikupljeni materijal upoređen je sa italijanskom leksikom registrovanom u narodnim govorima Boke Kotorske, Budve i Paštrovića, kako bi se utvrdilo u kojoj se mjeri italijanizmi Petra I podudaraju sa onima koji su ušli u narodne govore.

Ključne riječi: *Petar I*, *italijanizmi*, *narodni govori*

U ovom radu ispituje se prisustvo riječi iz italijanskog jezika, kao i iz njegovih dijalekata u pisanoj zaostavštini crnogorskog vladike Petra I Petrovića. Opšte je poznato da je Italija, a posebno Venecija, odnosno Presvjetla republika (*Serenissima*), na različite načine bila prisutna na našim prostorima dugi niz vjekova i da su ovi naši sušedi, osim u umjetnosti i kulturi, ostavili traga i u jeziku. Njihov uticaj bio je najsnažniji na Crnogorskom primorju, posebno u Boki Kotorskoj, pa je u tim oblastima italijanska leksička komponenta i najzastupljenija u govornom jeziku. Pitanjem zastupljenosti italijanizama u narodnim govorima do sada se bavilo više jezičkih stručnjaka, poput Vesne Lipovac-Radulović koja je u svojim radovima obradila romanizme u govoru

Budve i Paštrovića,¹ kao i jugoistočnog dijela Boke Kotorske,² i Srđana Musića koji je ispitivao rasprostranjenost riječi iz romanskih jezika u narodnim govorima ševerozapadne Boke.³ Iako nijesu bile pod njenom neposrednom upravom, i oblasti tadašnje Crne Gore bile su izložene venecijanskom jezičkom uticaju. U periodu koji je predmet našeg interesovanja Mletačka republika je već bila u ozbiljnoj krizi, a onda je 1797. godine prestala i da postoji, tako da je taj uticaj mogao biti samo posredan – kroz kulturnu tradiciju i zaostavštinu, kao i kroz lingvističku komponentu. Pošto kao osnovanu prihvatamo pretpostavku da je, uprkos teritorijalnoj išćepkanosti, među crnogorskim i primorskim plemenima postojala čvrsta povezanost, stabilna komunikacija i razmjena u svim sferama, pa i u sferi jezika, kao i tvrdnje stručnjaka da je Petar I u svom stvaralaštvu uglavnom koristio narodni jezik, u ovom radu pokušali smo da dokažemo da su svi ovi faktori uticali na to da u njegovoj pisanoj zaostavštini bude elemenata italijanske leksike. Prikupljeni materijal uporedili smo sa italijanizmima koje su u pomenutim radovima zabilježili Srđan Musić i Vesna Lipovac-Radulović. Ove radove odabrali smo za poređenje kako bismo utvrdili u kojoj se mjeri italijanska leksika Petra I podudara sa italijanizmima u živom narodnom govoru. Izvorno značenje registrovanih oblika provjeravali smo koristeći Zingarelijev⁴ i De Maurov⁵ jednojezični rječnik italijanskog jezika, kao i Boerijov rječnik venecijanskog dijalekta⁶.

Biografija crnogorskog vladika Petra I Petrovića ne pruža mnogo pouzdanih podataka. Posebno su nepouzđani, pa čak i protivurječni, podaci o godini njegova rođenja. Negde se može pročitati da je rođen 1747. godine,⁷ drugi tvrde da je na svijet došao 1748,⁸ a ima i onih koji smatraju da se godina njegova rođenja ne može pouzdano utvrditi i da bi najispravnije bilo ograničiti se na period između 1747. i 1750. godine.⁹ Nije ostalo zabilježeno ni vlašićino svjetovno ime, ali se zna da je kao desetogodišnjak određen za nasljednika vlašićanskog trona i da je nakon toga zamonašen. Proveo je četiri

¹ Vesna Lipovac Radulović, *Romanizmi u Crnoj Gori. Budva i Paštrovići*, Matica srpska, Novi Sad, 1997.

² Vesna Lipovac Radulović, *Romanizmi u Crnoj Gori. Jugoistočni dio Boke Kotorske*, Matica srpska, Novi Sad, 2004.

³ Srđan Musić, *Romanizmi u severo-zapadnoj Boki Kotorskoj*, Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 1972.

⁴ Nicola Zingarelli, *Vocabolario della lingua italiana*, Zanichelli Editore, Bologna, 2000.

⁵ Tullio de Mauro, *Dizionario della lingua italiana*, Paravia, Torino, 2000.

⁶ Giuseppe Boerio, *Dizionario del dialetto veneziano*, Giunti Editore, Firenze, 1998.

⁷ Živko Andrijašević, *Istorija Crne Gore u 55 slika*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Podgorica, 2009. str. 73.

⁸ Branislav Ostojić, *Jezik Petra I Petrovića*, CANU, Titograd, 1976. str. 11.

⁹ Up. biografiju u: Petar I Petrović, *Freske na kamenu*, uredio Čedo Vuković, Grafički zavod, Titograd, str. 501.

godine u Rusiji na školovanju, a u Crnu Goru vratio se 1766. godine, nakon smrti vladike Vasilija. Vladiku Savu je naslijedio 1782. godine, a za arhijereja je hirotonisan dvije godine kasnije u Sremskim Karlovcima.¹⁰ Vladavina Petra I obilježena je velikim previranjima i potresima, ne samo u Crnoj Gori i na Balkanu, nego i u cijeloj Evropi. To je period Napoleonovih osvajanja koja su, između ostalog, dovela i do promjene odnosa snaga na jugu Evrope. Prestala je da postoji nekad najmoćnija evropska pomorska sila – Republika Venecija, a primat na Jadranu, uključujući i Boku Kotorsku, preuzela je prvo Francuska, a zatim Austrija.¹¹ Petar I je vjerovao da mu viševjekovne čvrste veze između Boke i Crne Gore daju za pravo da pokuša da te dvije teritorije ujedini, ali su se tome suprotstavile velike sile, pa su primorske oblasti današnje Crne Gore ostale pod austrijskom vlašću od Bečkog kongresa (1814–1815) sve do 1918. godine.¹² Vladavinu Petra I obilježili su i sukobi s Turcima, posebno dvije velike crnogorske pobjede – na Martinićima i Krusima 1796. godine.¹³ Petar I je, osim na učvršćivanju granica i teritorijalnom proširenju zemlje, radio i na uspostavljanju državne vlasti i donošenju zakona. Zaslužan je za osnivanje Praviteljstva suda crnogorskog i brdskog, u narodu poznatog kao Kuluk, a autor je i prvog crnogorskog zakonika.¹⁴ Umro je na Cetinju oktobra 1830. godine.

Vladika Petar I Petrović stvarao je u posljednjim decenijama XVIII i prvim decenijama XIX vijeka. U njegovoj pisanoj zaostavštini ima vrlo malo djela koja pripadaju „velikim“ književnim žanrovima. Većina djela koja su ostala iza Petra I u vrijeme kad su nastajala imala su jasnu praktičnu namjenu, a danas pored književne, imaju i veliku kulturno-istorijsku vrijednost. Smatra se i da je pisao poeziju, ali su originalni rukopisi njegovih pjesama izgubljeni, tako da se ne može sa sigurnošću utvrditi koliki je broj od onih koje mu se pripisuju zaista njegovo djelo. U našem korpusu nalazi se 16 pjesama uvrštenih u izdanje *CID-a* iz Podgorice (2001), premda se u sabranim djelima Petra I objavljenim u okviru edicije *Književnost Crne Gore od XII do XIX vijeka* nalazi njih 15. Naime, priređivač pomenutog izdanja Čedo Vuković smatra da vladika ne može biti autor pjesme pod naslovom *IV crnogorska*, a takav zaključak izvodi analizirajući njene stilske i jezičke karakteristike. Mi smo ipak odlučili da navedenu pjesmu uvrstimo u naš korpus budući da se ona nalazi u svim drugim izdanjima djela Petra I koja smo konsultovali.

¹⁰ Isto, str. 503.

¹¹ Živko Andrijašević, *Istorija Crne Gore u 55 slika*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Podgorica, 2009. str. 81.

¹² Isto, str. 82.

¹³ Isto, str. 77.

¹⁴ Isto, str. 79.

Petar I je autor *Istorije Crne Gore, Zakonika opšteg crnogorskog i brdskog, Stege*, kao i velikog broja pisama i poslanica. Predmet analize u ovom radu su prvenstveno poslanice koje je pisao u periodu između 1785. i 1830. godine, i preko kojih se obraćao crnogorskim, brdskim i primorskim plemenima i njihovim starješinama, kao i pisma nekima od njegovih uglednih savremenika. Za sam naziv *poslanice* zaslužan je Dušan Vuksan koji je prvi objedinio poruke Petra I i objavio ih 1935. godine. Čedo Vuković smatra da je ovaj naziv srećno odabran imajući u vidu to da, po njegovom mišljenju, „poslanice Petra I nijesu ni pisma u običnom smislu riječi, ni besjede izgovorene na hartiji, ni službena akta upućena podanicima – one su sve to u isti mah, a ujedno su nešto posve drugo i drugačije, nešto iznad pisma i spisa i besjede.“¹⁵ Sačuvano je oko 300 poslanica, a u naš korpus ušlo je njih 245, objavljenih u prvom izdanju koje je priredio Dušan Vuksan,¹⁶ kao i 13 preuzetih iz časopisa *Zapisi* i objavljenih u okviru izdanja *Freske na kamenu*.¹⁷ Pri formiranju korpusa konsultovali smo i izdanja iz 1996.¹⁸ i 2001. godine.¹⁹ Treba napomenuti i to da je tačan broj pregledanih poslanica prilično teško odrediti, s obzirom na to da se pojedini tekstovi Petra I u određenim izdanjima posmatraju kao poslanice, a u drugima kao pisma. U korpus su ušla i pisma i druga dokumenta Petra I koja je sakupio i objavio Jevto Milović.²⁰ Rukopis *Istorije Crne Gore*, za čijeg se autora takođe smatra Petar I, nije sačuvan, a njeno prvo štampano izdanje, koje je priredio Njegošev sekretar Dimitrije Milaković, objavljeno je u prvom godištu u cetinjskom kalendaru *Grlica* 1835. godine. Branislav Ostojić tvrdi da se taj tekst razlikuje od originala, što se, prema njemu, može zaključiti iz samog propratnog komentara priređivača.²¹ *Zakonik opšti crnogorski i brdski* proglašen je na skupštini narodnih glavara održanoj u manastiru Stanjevići krajem oktobra 1798. godine.²² Prvobitna verzija zakonika imala je 16 članova, a dokument je dopunjen 1803. godine.²³ Dvije godine prije *Zakonika*, u avgustu 1796. godine, nastala je *Stega*, čiji je autor takođe Petar I. U pitanju je pisana zakletva kojom su se Crnogorci obavezali da neće izdati je-

¹⁵ Čedo Vuković, predgovor izdanju *Freske na kamenu*, str. 8.

¹⁶ Dušan Vuksan, *Poslanice mitropolita crnogorskog Petra I*, Cetinjsko istorijsko društvo, Cetinje, 1935.

¹⁷ Čedo Vuković, *Freske na kamenu*, Grafički zavod, Titograd, 1965.

¹⁸ Čedo Vuković, *Vladika Petar I. Pjesme, pisma, poslanice*, Obod, Cetinje, 1996.

¹⁹ Branislav Ostojić, *Petar I Petrović – djela*, CID, Podgorica, 2001.

²⁰ Jevto Milović, *Petar I Petrović Njegoš – pisma i drugi dokumenti, 1–2*, Istorijski institut Crne Gore, Titograd, 1987. i 1988.

²¹ Branislav Ostojić, *O crnogorskom književnojezičkom izrazu*, NIO Univerzitetska riječ, Nikšić, 1985, str. 27.

²² Živko Andrijašević, nav. djelo, str. 79.

²³ Isto, str. 79.

dan drugog uoči ponovnog napada Mahmut-paše Bušatlije na Crnu Goru.²⁴ Branislav Ostojić smatra da su „nenarodne osobine u jeziku *Zakonika* i *Stege* relativno rijetke i ne predstavljaju neku posebnu specifičnost u odnosu na takve pojave u ostalim tekstovima Petra I“.²⁵ Ostojić smatra da Petar I od početka piše narodnim jezikom uz pozajmljivanje leksike iz ruskoslovenskog i srpskoslovenskog jezika.²⁶ On vjeruje da je vrlo teško uspostaviti bilo kakve jezičke razlike između ranijih i kasnijih radova Petra I, čiji je jezik, kako smatra Ostojić, blizak Vukovom jeziku, i stoga se Petar I može smatrati jednim od najznačajnijih prethodnika Vuka Karadžića.²⁷ U njegovom stvaralaštvu, kaže Ostojić, prisutan je i uticaj narodne epske poezije, a naglašeno je i prisustvo strane leksike, na prvom mjestu ruskoslovenskih pozajmljenica, a zatim turcizama i italijanizama.²⁸ Prisustvo strane leksičke komponente nije, smatra ovaj autor, uslovljeno poznavanjem stranih jezika, nego je u znatnijoj mjeri posljedica direktnog preuzimanja iz narodnih govora koji su već bili poprimili prilično veliki broj tuđica. Ova konstatacija se, prema Ostojićevom mišljenju, ne odnosi na pozajmljenice iz ruskoslovenskog i srpskoslovenskog jezika. Za razliku od Ostojića koji tvrdi da Petar I nije poznao italijanski jezik, Vesna Kilibarda zastupa suprotno stanovište.²⁹ Ostojić je uvjeren i da je pri izboru leksike u svojim tekstovima Petar I vodio računa o njihovoj funkciji i tematici. U primjerima zvanične mitropolitske prepiske dominantno je prisustvo crkvenoslovenskog, dok takvih elemenata gotovo da nema u privatnim pismima i poslanicama. Kod poslanica je, po mišljenju Ostojića, pri izboru leksike Petar I vodio računa i o tome kome su namijenjene: u onima koje su upućene brdskim plemenima prisutni su turcizmi, dok one namijenjene primorskim plemenima sadrže više italijanizama. Ova Ostojićeva konstatacija nije u potpunosti potvrđena u našem istraživanju, jer nismo primijetili da je učestalost italijanizama u poslanicama uslovljena time kome su upućene. U gotovo svim obrađenim poslanicama javlja se sličan broj riječi italijanskog porijekla. U pitanju je relativno mali fond pojmova koji se uglavnom ponavljaju. Nešto više italijanizama zabilježili smo u pismima, posebno u onima namijenjenim zvaničnicima u Boki Kotorskoj. U korpusu koji smo obradili registrovali smo 176 riječi porijeklom iz italijanskog jezika ili venecijanskog dijalekta – 139 imenica, 20 glagola, 16 pridjeva i 1 prilog. Najveći broj tih pojmova je, oče-

²⁴ Isto, str. 76.

²⁵ Branislav Ostojić, nav. djelo, str. 28.

²⁶ Isto, str. 29.

²⁷ Branislav Ostojić, nav. djelo, str. 28.

²⁸ Branislav Ostojić, *Jezik Petra I Petrovića*, CANU, Titograd 1976, str. 12.

²⁹ Vesna Kilibarda, „Njegoševo poznavanje italijanskoga jezika“, *Lingua montenegrina*, br. 11, Podgorica, 2013, str. 199.

kivano, zabilježen u *Poslanicama* i pismima, dok ih je znatno manje u ostaloj pisanoj zaostavštini Petra I. U pjesmama smo pronašli svega tri italijanizma – imenice **špag** (*it. spacco* – pukotina, naprslina; prorez na odjeći, džep), **princip** (*it. principe* – princ, knez, mletački dužd) i **lubarda** (*it. bombarda* – vrsta starinskog topa). U *Stegi* smo registrovali samo glagol **stabiliti** (*it. stabilire* – ustanoviti, odlučiti), u *Testamentu* oblik **destregati** (*ven. destrigar; it. districare* – razmrsiti, rasplesti, razjasniti; osloboditi; spiskati, protračiti), a u *Zakoniku* imenice **merginaš** – osoba zadužena za određivanje granica između imanja (*it. margine* – međa, granična oznaka) i **kapitul** (*it. capitolo* – odredba, poglavlje). U *Istoriji* Petra I zabilježili smo imenicu **konteja** (*it. contea* (grofovija, okrug) – ovđe veliki pošed). Preostali pojmovi zabilježeni su u pismima i *Poslanicama*. Od ukupnog broja registrovanih riječi, 67 pojmova (38,06%) nije zabilježeno ni kod S. Musića ni kod V. Radulović, dok je njih 74 (42,04%) prisutno kod oboje. Samo u Musićevom rječniku registrovano je 13 oblika (7,38%), a samo kod V. Radulović javlja se njih 22 (12,5%). Od pojmova koji nijesu zabilježeni ni kod Radulovićeve ni kod Musića najviše je onih koji pripadaju vojnoj ili administrativnoj terminologiji. Neki od primjera su: **aleatski** (*it. alleato*) – saveznik, saveznički, **bail** – (*it. bailo*) – ambasador ili konzul Firence ili Venecije na Istoku; *ven. bailo* (venecijanski ambasador kod Visoke porte) – mletački poslanik, **bregadijer** (*it. brigadiere*) – komandant brigade, **cirkuljarni kapetan** (*it. capitano del circolo*) – sreski načelnik, **duka** (*it. duca*) – vojvoda, arh. vođa, **fregada** (*it. fregata*) – ratni brod, **kompinja** (*it. compagnia*) – ovđe četa, **kapitan** (*it. capitano*) – kapetan, **kapetanijat** (*it. capitanato*) – šedište upravitelja ili poglavara, **karavela** (*it. caravella*) – vrsta broda, **kavalijer** (*it. cavaliere*) – ovđe nosilac odlikovanja, **mandat** (*it. mandato*) – nalog, **oficijal** (*it. ufficiale*) – ovđe oficir, **retor** (*it. arh. rettore*) – starješina, vladar, vođa, **tenente kolonelo** (*it. tenente colonnello*) – potpukovnik. Petar I koristi i italijanske nazive nekih geografskih lokaliteta koji nijesu prisutni u narodnim govorima: **Boka di Kataro** (*it. Bocche di Cattaro*) – Boka Kotorska, **Kastel Novi** (*it. Castel Nuovo*) – Herceg Novi, **Ragusa** (*it. Ragusa*) – stari naziv za Dubrovnik, **Trieste** (*it. Trieste*) – Trst. U grupu pojmova koji nijesu registrovani ni kod Musića ni kod Radulović spadaju i sljedeći oblici: **okazija** (*it. occasione*) – prilika, **parta** (*it. parte*) – dio, strana, **rebel** (*it. ribelle*) – buntovnik, pobunjenik, **stiman** (*it. stimato*) – cijenjen, **sudit** (*it. suddito*) – podanik. Za rječnik Petra I i za primorske narodne govore zajednički su uglavnom pojmovi vezani za sferu svakodnevnog života: **avizati** (*it. avvisare*) – upozoriti, **banda** (*it. banda*) – strana, **faculet** (*it. fazzoletto*) – maramica, **intrada** (*it. entrata* – ulaz, prihod) – prihod; *ljetina*, **kastig** (*it. castigo*) – kazna, **medig** (*ven. medego*) – ljekar, **mentovati** (*it. mentovare*) – imenovati, pominjati, **spenžati** (*it. spendere*) – potrošiti, **školj** (*it. scoglio*) –

greben u moru, ostrvce. Posebno treba pomenuti pojmove koji se javljaju i kod Petra I i u nekom od rječnika primorskih govora, ali uz manje ili veće razlike u značenju. Na primjer, imenica **kordun** (*it. cordone*) – kordon, kod Musića i Radulović znači „gajtan koji se prišiva kao ukras; debeli gajtan“. Oblik **kompanija** (*it. compagnia*) u rječniku Petra I znači *četa*, što jeste jedno od izvornih značenja riječi, dok Vesna Radulović isti pojam navodi isključivo u značenju *društvo* koje ova riječ takođe ima u italijanskom jeziku. Imenicu **kavalijer** (*it. cavaliere*) Petar I upotrebljava u značenju *nosilac odlikovanja*, dok se isti oblik u rječniku Musića i Radulović javlja sa značenjem *udvarač, ljubavnik*. U italijanskom jeziku ova imenica nema posljednje navedeno značenje. Pojam **oficijal** (*it. ufficiale*) u rječniku Petra I ima značenje *oficir*, dok isti oblik Vesna Radulović navodi sa značenjem *sudski službenik*. Izvorno značenje riječi je *oficir, javni službenik*. Imenicu **mortir** (*it. mortaio, ven. mortar*) Petar I koristi u značenju *prangija*, dok se u narodnim govorima pomenuti pojam upotrebljava u značenju *avan*. U rječniku Petra I imenica **ponat** (*it. punto*) ima značenje *tačka*, dok u govorima našeg primorja znači *zabod igre kada se šije, šav, bod u igri*.

Italijanizmi pronađeni u pisanoj zaostavštini Petra I mogu se svrstati u grupu prilagođenih pozajmljenica, kako na fonemičkom tako i na morfe-mičkom nivou. Musić smatra da u fonetskom pogledu narodni govori lako asimiluju posuđenice iz romanskih jezika uopšte, a posebno one iz italijan-skog jezika i venecijanskog dijalekta, i to prije svega zbog sličnosti glasovnih sistema.³⁰

Najčešća promjena kod pozajmljenica na morfološkom nivou je promjena roda imenica. Ona je nekad uslovljena različitim analogijama, ali mnogo češće činjenicom da italijanski jezik za razliku od našeg ima samo dva roda. Jedan dio imenica čuva italijanske sufikse, dok kod nekih oni bivaju zamijenjeni oblicima iz našeg jezika. Kod glagola se u nekim slučajevima čuva originalni prefiks, dok neki oblici dobijaju prefikse karakteristične za naš jezik. Pozajmljeni pridjevi najčešće dobijaju naše sufikse, dok jedan manji broj njih zadržava samo romanski oblik.

Prethodno izložena zapažanja važe i za naš obrađeni korpus – registro-vane posuđenice prilagođene su našem jeziku po istim pravilima i principima koji važe za pojmove koji su iz italijanskog jezika ušli u narodne govore. Ovaj zaključak se ne odnosi samo na riječi koje su prisutne i kod Petra I i u narodnim govorima, nego i na one koje se javljaju samo u njegovoj pisanoj zaostavštini.

³⁰ Srđan Musić, nav. djelo, str. 74.

A

1. **admiralj** – *it. ammiraglio* – admiral. Musić je zabilježio varijantu **ami-ralj**, dok je Radulović registrovala i oblik **almiralj** (*ven. almirante*).
2. **ađent** – *it. agente* – agent, predstavnik, zastupnik. Musić je zabilježio varijantu **ađente**, dok Radulović nije registrovala ovu imenicu.
3. **afronat** – *it. affronto* – uvreda. Navedena imenica nije registrovana ni kod Musića ni kod Radulović.
4. **aleancija** – *it. alleanza* – savezništvo. Ni kod Radulovićeve ni kod Musića ova imenica nije zabilježena.
5. **aleato** – *it. alleato* – saveznik. Ova imenica nije zabilježena ni kod Radulovićeve, kao ni u Musićevom rječniku.
6. **aleatski** – *it. alleato* – saveznik, saveznički. Ni Radulovićeva ni Musić nijesu zabilježili ovaj pridjev.
7. **arest** – *it. arresto* (*hapšenje, zastoј*) – ovđe zatvor. U istom značenju ovu imenicu daju i Musić i Radulović.
8. **arostante** – *it. arrestare* (*uhapsiti*) – zatvorenik. Ovaj oblik nije registrovan ni kod V. Radulović ni kod Musića.
9. **arestovan** – *it. arrestato* – uhapšen. Ovaj pridjev nijesu zabilježili ni V. Radulović ni Musić.
10. **arestovati** – *it. arrestare* – uhapsiti. Musić je zabilježio ovđe navedeni oblik, dok je Radulovićeva registrovala varijantu **areštati**.
11. **atestat** – *it. attestato* – svjedočanstvo, potvrda. Vesna Radulović nije zabilježila ovaj oblik, dok se kod Musića javlja sa ovđe navedenim značenjem.
12. **avizati** – *it. avvisare* – upozoriti. Musić bilježi ovaj glagol u značenju *obavijestiti*, dok V. Radulović daje oba značenja.

B

13. **bail** – *it. bailo* – ambasador ili konzul Firenze ili Venecije na Istoku; *ven. bailo* (venecijanski ambasador kod Visoke porte) – mletački poslanik. Ni kod Radulovićeve ni kod Musića ova imenica nije zabilježena.
14. **banda** – *it. banda* – strana. Ovu imenicu zabilježili su i Musić i Radulovićeva, s tim što V. Radulović pored navedenog daje i značenje *limena glazba*, a Musić pored ovih bilježi i značenje *grupa razbojnika*.
15. **bankada** – *ven. bancada* (*broј ljudi koji mogu sjesti na jednu klupu*) – šednica, paštrovski zbor. Musić nije zabilježio ovu imenicu, dok ju je Radulovićeva registrovala u značenju koje smi i mi naveli.

16. **bankocedula** – *it. cedola* – odšček, talon bankarske obveznice. Ova imenica nije registrovana ni kod Musića ni kod V. Radulović.
17. **bario** – *it. barile* – bure. Musić je zabilježio varijantu **barijo**, a Radulovićeva daje oblike **bario** i **barelo**.
18. **barun** – *it. barone* – nitkov. Ni Musić ni V. Radulović nijesu zabilježili ovu imenicu.
19. **barunada** – *it. arh. barunata* – nitkovluk, lopovluk. Musić bilježi samo glagol **barunat** u značenju *galamiti*, a navodi i primjer iz *Rečnika SANU*: **barunati se** od *tal. baronare* – uznemiravati, zadirkivati. Kod Radulovićeve ovaj oblik nije zabilježen.
20. **Boka di Kataro** – *it. Bocche di Cattaro* – Boka Kotorska. Ovaj oblik nijesu zabilježili ni Musić ni Radulović.
21. **bokin** – *it. bocchino* – muštikla, kamiš na luli. Radulović je zabilježila ovaj oblik, dok u Musićevom rječniku on nije prisutan.
22. **bolentin** – *it. bollettino* – bilten, kratak izvještaj. Musić bilježi varijantu **bulentin**, dok Radulović nije registrovala ovaj oblik.
23. **bregadijer** – *it. brigadiere* – komandant brigade. Ni V. Radulović ni Musić nijesu u svojim rječnicima zabilježili ovu imenicu.
24. **butiga** – *it. bottega, ven. botega* – dućan, radnja. I Musić i Radulovićeva zabilježili su ovu imenicu s istim značenjem.

C

25. **cekin** – *it. zecchino* – dukat, zlatnik. I Musić i V. Radulović zabilježili su ovu imenicu s istim značenjem.
26. **cirkuo** – *it. circolo (krug, kružok)* – sreski načelnik, starješina okruga. Musić nije zabilježio ovaj oblik, dok ga Radulović daje upravo u ovom značenju.
27. **cirkuljarni kapetan** – *it. capitano del circolo* – sreski načelnik. Ovaj oblik nijesu registrovali ni V. Radulović ni Musić.

Č

/

Ć

/

D

28. **deferenca** – *it. differenza* – razlika, nejednakost. Musić i Radulović bilježe varijantu **diferenca** s istim značenjem.
29. **departament** – *it. dipartimento* – oblast, područje; odsjek, odjeljenje. Ovaj oblik nijesu zabilježili ni Musić ni Radulovićeva.

30. **destregati** – *ven. destrigar, it. districare* (razmrsiti, rasplesti, razjasniti; osloboditi) – spiskati, protračiti. Kod V. Radulović se ovaj glagol javlja sa značenjem *potrošiti, uništiti*, dok ga je Musić zabilježio u značenju koje smo i mi naveli.
31. **duka** – *it. duca* – vojvoda, arh. vođa. Ova imenica nije zabilježena ni kod Musića ni kod V. Radulović.

Dž

/

Đ

32. **đenar** – *it. gennaio* – januar. V. Radulović je zabilježila isti oblik, dok kod Musića on nije registrovan.
33. **đunj** – *it. giugno* – jun. Istu imenicu su registrovali i V. Radulović i Musić.

E

34. **ekzamen** – *lat. examen, it. esame* – ispitivanje, ispit. Ova imenica nije prisutna ni u rječniku Radulovićeve, ni kod Musića.

F

35. **faculet** – *it. fazzoletto* – maramica. Ovu imenicu bilježe i Musić i V. Radulović.
36. **falicija** – *lat. fallacia, it. arh. fallacia* – greška. Ni Musić ni Radulovićeva nijesu zabilježili ovu imenicu.
37. **faliti** – *it. fallire* – promašiti, ne uspjeti; ovđe – pogriješiti. Isti glagol bilježe i Radulovićeva i Musić, u značenju koje smo i mi registrovali.
38. **falso** – *it. falso* – lažan, neiskren. Musić bilježi oblik **falac** u značenju *pretvoran, lukav, lažan, neiskren*, a V. Radulović prilog **falso** u značenju *neiskreno*.
39. **fed** – *it. fede* – vjera, povjerenje. Musić je zabilježio ovđe navedeni oblik, dok je Radulovićeva registrovala varijantu **fedu** u značenju *zadata riječ, vjera, povjerenje*.
40. **filuga** – *it. feluca* – vrsta brzog broda s veslima i jedrima. Ni V. Radulović ni Musić nijesu registrovali ovu imenicu.
41. **fiorin** – *it. fiorino* – zlatnik, florin. Musić ne bilježi ovu riječ, dok V. Radulović daje i varijantu **florin**.

42. **formalitađ** – *it. formalità* – formalnost. Ovu imenicu nijesu registrovali ni Radulovićeva ni Musić.
43. **fortica** – *it. fortezza* – tvrđava, utvrđenje. Musić nije zabilježio ovu imenicu, dok V. Radulović daje i varijantu **fortica** koja ima isto značenje.
44. **franko** – *it. franco* – slobodan. Ovaj oblik bilježi i Musić uz napomenu da se koristi samo u izrazu *franka karta – slobodna karta u igri trešete*. Radulović bilježi oblik **franak** u značenju *slobodan, nedužan; lišen*.
45. **fregada** – *it. fregata* – ratni brod. Ni Musić ni Radulović nijesu zabilježili ovu imenicu.
46. **fregata** – *it. fregata* – v. fregada.
47. **frut** – *it. frutto* – plod, ljetina. Isti oblik su zabilježili i Musić i Radulovićeva.

G

48. **gracija** – *it. grazia* – ljupkost. Kod Srđana Musića se ova imenica javlja samo u značenju *milost*, dok Vesna Radulović daje oba pomenuta značenja.
49. **guveran** – *it. governo* – vlada. Musić bilježi isti oblik imenice, dok V. Radulović navodi imenicu ženskog roda **guverna** s istim značenjem.
50. **gvardijan** – *it. guardiano* – čuvar, stražar. Musić bilježi značenje koje smo i mi naveli, a Radulovićeva ovu imenicu daje u značenju *starješina samostana*.

H

/

I

51. **inbroljat** – *it. imbrogliare* – prevariti. Radulović i Musić bilježe varijante **imbruljat** i **imbroljat** s ovde navedenim značenjem.
52. **intedente** – *it. intendente* – nadzornik, upravnik, intendant. Ovaj oblik nije zabilježen ni kod Musića ni kod V. Radulović.
53. **intrada** – *it. entrata (ulaz, prihod)* – prihod; ljetina. Musić daje samo značenje *ljetina*, dok se kod Radulović mogu naći i značenja *obrađeno zemljište sa usjevima, žetva, berba plodova*.

J

/

K

54. **kambial** – *it. cambiale* – mjenica. Ovu imenicu bilježe i Musić i Radulovića.
55. **kapitan** – *it. capitano* – kapetan. Ni Musić ni V. Radulović nijesu zabilježili ovaj oblik.
56. **kapetanijat** – *it. capitanato* – sedište upravitelja ili poglavara. Ni V. Radulović ni Musić nijesu registrovali ovu imenicu.
57. **kapitul** – *it. capitolo* – odredba, poglavlje. Kod Musića ova imenica nije zabilježena, dok je Radulović prenosi u istom značenju koje smo i mi dali.
58. **kapural** – *it. caporale* – kaplar. Vesna Radulović nije zabilježila ovu imenicu, dok je Musić registrovao varijantu **kapuro**.
59. **karantan** – *it. carantano* – vrsta sitnog novca. Ovaj oblik nijesu registrovali ni V. Radulović ni Musić.
60. **karavela** – *it. caravella* – vrsta broda. Ovu imenicu nijesu zabilježili ni V. Radulović ni Musić.
61. **kariga** – *ven. carega (stolica), it. carico (zaduženje)* – položaj, funkcija. Ovu imenicu nijesu zabilježili ni Radulović ni Musić.
62. **karta topografika** – *it. carta topografica* – topografska karta. Ovaj oblik nije registrovan ni kod Radulović ni u Musićevom rječniku.
63. **Kastel Novi** – *it. Castel Nuovo* – Herceg Novi. Ovaj oblik se ne javlja ni kod Musića ni kod Radulovićeve.
64. **Kastelnovo** – *it. Castel Nuovo* – v. Kastel Novi.
65. **kastig** – *it. castigo* – kazna. V. Radulović pored navedenog za ovu imenicu daje i značenja *zlo, nesreća, čudo*, dok Musić navodi samo značenje koje smo i mi zabilježili.
66. **kastigati** – *it. castigare* – kazniti. Radulović i Musić daju i varijantu **kaštigati**. U *Rječniku njeguškoga govora* zabilježena je imenica **kastig/kaštig** u značenju *kazna; bruka, pometnja*.
67. **kavalijer** – *it. cavaliere* – ovđe nosilac odlikovanja. Musić i Radulovića ovu imenicu daju isključivo u značenju *udvarač, ljubavnik*.
68. **kazarma** – *it. caserma* – kasarna. V. Radulović i S. Musić su zabilježili varijantu **kazerma**.
69. **kolonel** – *it. colonnello* – pukovnik. Ni Musić ni Radulovića nijesu zabilježili ovaj oblik.
70. **komarda** – *lat. camarda* – mesnica. Istu imenicu s istim značenjem navode i Musić i V. Radulović.
71. **kompanija** – *it. compagnia* – ovđe četa. Musić ne bilježi ovu imenicu, dok Radulovića daje varijante **kompanija** i **kumpanija** u značenju *društvo*.
72. **kompromeš** – *it. compromesso* – kompromis. S. Musić daje varijantu koju smo i mi zabilježili, dok V. Radulović ne navodi ovu imenicu.

73. **komuna** – *it. comune* – opština. Musić bilježi samo ovaj oblik, dok je V. Radulović pored navedenog registrovala i oblik **komun**.
74. **komunitad** – *it. comunità, it. arh. comunitade* – opština. Musić i Radulović bilježe isti oblik.
75. **konat** – *it. conto* – račun. Isti oblik s istim značenjem zabilježili su i Musić i Radulović.
76. **konavo** – *it. canale* – kanal, žlijeb, jarak. Radulović bilježi oblik **konao** i deminutiv **konavlič** u značenju *kanal za oticanje vode*, dok Musić navodi samo oblik **kono**.
77. **konfin** – *it. confine* – granica. Musić nije registrovao ovu imenicu, a Radulović je zabilježila varijantu **kufin** s ovde navedenim značenjem.
78. **konsilijer** – *it. consigliere* – savjetnik. Ova imenica nije prisutna ni kod V. Radulović ni u Musićevom rječniku.
79. **konsolat** – *it. consolato* – konzulat. Ovaj oblik nijesu registrovali ni Radulovićeva ni Musić.
80. **konsul** – *it. console* – konzul. Ovu imenicu nijesu registrovali ni S. Musić ni V. Radulović.
81. **konte** – *it. conte* – grof. Kod Musića se uz ovu imenicu daje i značenje *seoski knez u mletačko vreme*, dok Radulovićeva nije zabilježila ovaj oblik.
82. **konteja** – *it. contea (grofovija, okrug)* – ovde veliki pošed. Musić je zabilježio varijantu **kontija** u značenju *grofovija, veliki posjed*. Imenicu istog oblika i značenja bilježi i V. Radulović.
83. **konten** – *it. contento* – zadovoljan. Isti pridjev je registrovan i kod Musića i kod Radulović.
84. **konteša** – *it. contessa* – grofica. Ni V. Radulović ni S. Musić nijesu zabilježili ovu imenicu.
85. **kontrat** – *it. contratto* – ugovor. Ovaj oblik su zabilježili i Radulovićeva i Musić.
86. **kontumacija** – *it. contumacia* – neodazivanje sudskom pozivu; karantin. V. Radulović daje ovu imenicu u značenju *izolacija za vrijeme trajanja zarazne bolesti*, a u tom je značenju ona i ovde upotrijebljena. Musić ovaj oblik nije zabilježio.
87. **kordun** – *it. cordone* – ovde kordon. Musić ovu imenicu prenosi sa značenjem *gajtan koji se prišiva kao ukras*, dok Radulovićeva daje značenje *debeli gajtan*.
88. **koret** – *it. corpetto* – prsluk, ženska bluza. Kod Musića koret znači *ženska haljina, dio bokeške nošnje*, dok V. Radulović daje značenje *prsluk kao dio ženske nošnje*.

89. **kušencija** – *it. coscienza* – svijest, savjest. Musić bilježi varijante **košenca** i **kušenca**, dok V. Radulović navodi oblik **košijenca**.
90. **kuštum** – *it. costume* – običaj. Musić nije zabilježio ovaj oblik, dok Radulovićeva registruje i varijantu **koštum** koja pored ovde pomenutog može da ima i značenje *kupači kostim*.
91. **kvalitad** – *it. qualità* – kvalitet. Ova imenica nije zabilježena ni kod S. Musića ni kod V. Radulović.
92. **kvietanca** – *it. quietanza* – priznanica, kvita. Ni V. Radulović ni S. Musić nijesu registrovali navedenu imenicu.

L

93. **lazaret** – *it. lazaretto* – bolnica za zarazne bolesti. V. Radulović bilježi ovu imenicu sa značenjem koje smo i mi dali, dok Musić navodi samo značenje *bolnica*.
94. **libero** – *it. libero* – slobodan. Musić bilježi varijantu **liber**, dok je Radulovićeva registrovala oblik koji smo i mi ovde naveli.
95. **lubarda** – *it. bombarda* – vrsta starinskog topa. Musić bilježi varijantu **lumbarda**, dok Radulovićeva daje oblik koji smo i mi naveli.
96. **luđ** – *it. luglio* – jul. Isti oblik su registrovali i Radulovićeva i Musić.

LJ

/

M

97. **mađor** – *it. maggiore* – major. V. Radulović je zabilježila ovu imenicu u istom značenju koje smo i mi ovde naveli, dok u Musićevom rječniku ona nije registrovana.
98. **mandat** – *it. mandato* – nalog. Ova imenica nije zabilježena ni kod Musića ni kod Radulovićeve.
99. **mankati** – *it. mancare* – propustiti, ne uraditi nešto. V. Radulović je zabilježila ovaj glagol u značenju *nedostajati, pogriješiti*, dok ga Musić nije registrovao.
100. **marač** – *it. marzo* – mart. Navedeni oblik je prisutan i kod Musića i kod V. Radulović.
101. **markez** – *it. marchese* – plemićka titula, markiz. Ni V. Radulović ni S. Musić nijesu registrovali ovu imenicu.
102. **maškul** – *ven. mascolo* – prangija. Musić prvo daje oblik **maškuo**, a pominje i varijante **maškulj** i **maškul**, dok Radulovićeva nije zabilježila ovu imenicu.

103. **medig** – *ven. medego* – ljekar. V. Radulović daje i varijantu **medik**, dok je Musić zabilježio samo oblik koji smo i mi naveli.
104. **medik** – *it. medico* – v. medig.
105. **mentovati** – *it. mentovare* – imenovati, pominjati. Musić bilježi ovaj glagol u značenju *pominjati, spominjati*, dok Radulovićeva s istim značenjem bilježi oblik **mencovat**.
106. **merginaš** – od *it. margine* – mergin (međa, granična oznaka). Merginaš je osoba zadužena za određivanje granica između imanja. Ovaj oblik ne bilježe ni Musić ni V. Radulović koji daju samo imenicu **m(e)rgin**.
107. **militar** – *it. militare* – vojnik. Musić je zabilježio ovaj oblik, dok se kod V. Radulović može naći samo pridjev **militarski** (vojni).
108. **miritati** – *it. meritare* – zaslužiti. Musić i Radulovićeva su zabilježili i oblik **meritat**.
109. **mortir** – *it. mortaio, ven. mortar* – prangija, avan. V. Radulović i S. Musić su zabilježili samo drugo ovđe navedeno značenje imenice.
110. **mušket** – *it. moschetto* – musketa, kratka vojnička puška. V. Radulović je zabilježila ovu imenicu, dok Musić bilježi samo glagol **mušketati** u značenju *strijeljati*.

N

111. **nav** – *it. nave* – brod. V. Radulović nije zabilježila ovu imenicu, dok je S. Musić registrovao varijantu **nava** u značenju *vrsta velikog broda na jedra*.
112. **novitad** – *it. novità* – novost, novina. Istu imenicu zabilježili su i Radulovićeva i Musić.

NJ

/

O

113. **oblegan** – *it. obbligato* – obavezan. V. Radulović je zabilježila samo imenice **obleg** i **obligacija**, a dok je Musić registrovao imenicu **obleg** i glagol **oblegat**.
114. **oficijal** – *it. ufficiale* – ovđe oficir. Musić nije zabilježio ovaj oblik, dok je kod Radulovićeve zabilježena varijata **oficial** u značenju *sudski službenik*.
115. **ofit** – *it. affitto* – iznajmljivanje, stanarina. Musić je registrovao samo glagol **afitat**, dok je Radulovićeva zabilježila imenicu **ofit** sa značenjem *najamnina, stanarina*, kao i glagole **afitat** i **ofitat**.

116. **okazija** – *it. occasione* – prilika. Ova imenica nije zabilježena ni kod Musića ni kod V. Radulović.

P

117. **parta** – *it. parte* – dio, strana. Ni S. Musić ni V. Radulović nijesu zabilježili ovu imenicu.
118. **pasaport** – *it. passaporto* – pasoš. Musić bilježi varijantu **pasaporat**, dok V. Radulović daje oblike **pašaporat i pasaporat**.
119. **pasani** – *it. passato* – prošli. Musić i Radulovićeva ne bilježe ovaj oblik već samo glagol **pasat** – *proći*.
120. **pasati** – *it. passare, ven. pasar* – proći. Isti glagol bilježe i Musić i V. Radulović.
121. **podestat** – *it. podestà* – sreski načelnik, predsjednik opštine. V. Radulović bilježi i oblik **podešta**, dok Musić daje i varijantu **podeštat**.
122. **ponat** – *it. punto* – ovđe tačka. Radulovićeva i Musić navedenu imenicu bilježe u značenju *zabod igre kada se šije, šav, bod u igri*.
123. **pratika** – *it. pratica* – praksa. Ovaj oblik su zabilježili i S. Musić i V. Radulović.
124. **predcesor** – *it. predecessore* – prethodnik. NI Vesna Radulović ni Srđan Musić nijesu registrovali ovu imenicu.
125. **pretenditi** – *it. pretendere* – zahtijevati. Ovaj glagol nije zabilježen ni kod Musića ni kod Radulovićeve.
126. **preša** – *it. pressa* – žurba. Ovu imenicu su zabilježili i Musić i Radulovićeva, s tim što ona smatra da su na razvoj navedenog oblika uticale i imenice *prescia* (žurba), kao i *presa* iz venecijanskog dijalekta.
127. **princip** – *it. principe* – princ, knez, mletački dužd. Musić bilježi ovu imenicu u istom obliku i s istim značenjem, dok je V. Radulović nije registrovala.
128. **prokuradur** – *it. procuratore* – zastupnik, opunomoćenik. Musić pored ovđe navedenog bilježi i oblik **prokaradur**, dok je V. Radulović registrovala samo drugu pomenutu varijantu.
129. **protokolato** – *it. protocollato* – unesen u registar. Ovaj pridjev nijesu zabilježili ni Musić ni Radulovićeva.

R

130. **rabijati** – *it. arrabbiare* – naljutiti, razbješnjeti. Musić je zabilježio samo imenicu **rabija** u značenju *bijes, gnijev*, dok V. Radulović nije registrovala ovaj oblik.

131. **Raguza** – *it. Ragusa* – stari naziv za Dubrovnik. Ovaj oblik nijesu zabilježili ni S. Musić ni V. Radulović.
132. **raguziski** – *it. Ragusa (Dubrovnik)* – dubrovački. Ni Musić ni Radulovićeva nijesu zabilježili ovaj pridjev.
133. **rebel** – *it. ribelle* – buntovnik, pobunjenik. Ova imenica nije zabilježena ni kod Musića ni kod V. Radulović.
134. **recevuda** – *it. ricevuta* – priznanica. S. Musić daje varijantu **ričevuta**, a V. Radulović **ricevuta** i **ričevuta**, s istim značenjem.
135. **reditati** – *it. ereditare* – naslijediti. V. Radulović je zabilježila varijantu **ereditat**, dok se kod Musića javlja oblik **areditat**.
136. **regula** – *it. regola* – pravilo, red, propis. Isti oblik zabilježili su i Srđan Musić i Vesna Radulović.
137. **rekomendacija** – *it. raccomandazione* – preporuka. Ova imenica nije registrovana ni kod V. Radulović ni u Musićevom rječniku.
138. **retor** – *it. arh. rettore* – starješina, vladar, vođa. Ni V. Radulović ni S. Musić nijesu zabilježili navedenu imenicu.
139. **rispet** – *it. rispetto* – poštovanje. U Musićevom rječniku ovaj oblik nije naveden, dok V. Radulović bilježi varijante **rešpet** i **rešpekt**.

S

140. **sakvestran** – *it. sequestrato* – oduzet. Ni V. Radulović ni S. Musić nijesu registrovali ovaj pridjev.
141. **sanitad** – *it. sanità* – zdravstvo. Musić nije zabilježio ovu imenicu, dok je kod V. Radulović prisutna sa istim značenjem.
142. **sanitadski** – *it. sanità* (zdravstvo) – zdravstveni. Ni Musić ni Radulovićeva nijesu zabilježili ovaj oblik.
143. **sekretni** – *it. segreto* – tajni. Ovaj pridjev nijesu zabilježili ni Musić ni V. Radulović.
144. **sentenca** – *it. sentenza* – presuda. Musić bilježi oblik **setencija** sa značenjem *pridika, potvrda; presuda, sudska odluka*. Radulović daje oblik **sentencija** u značenju *sudska presuda, suđenje*.
145. **setemana** – *it. settimana* – sedmica. Istu imenicu zabilježili su i Vesna Radulović i Srđan Musić.
146. **setenca** – *it. sentenza* – v. *sentenca*.
147. **setencijati** – *it. sentenziare* – presuditi. V. Radulović je pored navedene zabilježila i varijantu **sentenciat**, dok Musić nije registrovao ovaj glagol.
148. **sforcati** – *it. sforzare* – prinuditi. Musić nije zabilježio ovaj glagol, dok se kod V. Radulović javlja samo povratni oblik **sforcat se** sa značenjem *upinjati se*.

149. **skapulati** – *ven. scapolar* – spasti se. I Radulovićeva i Musić su zabilježili isti glagol.
150. **skonat** – *it. sconto* – popust. Ni Musić ni Radulovićeva nijesu zabilježili ovu imenicu.
151. **skužati** – *it. escutere (tražiti od dužnika da plati)* – učerati dug, naplatiti. V. Radulović bilježi ovaj glagol u značenju koje smo i mi naveli, dok kod Musića postoji samo oblik **skužat (se)** – *izviniti se*.
152. **soldat** – *it. soldato* – vojnik. V. Radulović nije zabilježila ovu imenicu, dok je Musić navodi u istom značenju koje smo i mi zabilježili.
153. **spenčat** – *it. spendere (potrošiti)* – potrošen. Ovaj pridjev nijesu zabilježili ni Musić ni Radulovićeva.
154. **spenžati** – *it. spendere* – potrošiti. Musić i Radulovićeva daju samo oblik **spendžati**.
155. **stabiliti** – *it. stabilire* – ustanoviti, odlučiti. V. Radulović nije zabilježila ovaj glagol, dok Musić bilježi varijantu **stabilat** sa istim značenjem.
156. **stima** – *it. stima* – poštovanje. Musić bilježi oblike **stima/štima** u značenju *procjena*, ali napominje da se ove imenice ponekad koriste i sa značenjem *poštovanje, cijenjenje*. V. Radulović navodi oblik **štima**, uz napomenu da je zabilježila i varijantu **stimanca** u značenju *procjena, poštovanje*. U *Rječniku njeguškoga govora* zabilježen je oblik **stimavat štetu** – *procjenjivati štetu*.
157. **stimadur** – *it. stimatore, ven. stimador* – procjenitelj. Isti oblik su zabilježili i Musić i Radulovićeva.
158. **stiman** – *it. stimato* – cijenjen. Ovaj pridjev nijesu registrovali ni S. Musić ni V. Radulović.
159. **stimanca** – *it. stima* – v. stima.
160. **strano** – *it. strano* – čudno. Ovaj oblik nijesu zabilježili ni Musić ni Radulovićeva.
161. **straordenario** – *it. straordinario (izuzetan, vanredni)* – funkcija namještenika Mletačke republike. Ni Radulovićeva ni Musić nijesu zabilježili ovaj oblik.
162. **sudit** – *it. suddito* – podanik. Ovaj oblik nije zabilježen ni kod Musića ni kod Radulovićeve.

Š

163. **škatura** – *it. scatola* – kutija. S. Musić i V. Radulović bilježe isti oblik.
164. **školj** – *it. scoglio* – greben u moru, ostrvce. Isti oblik s navedenim značenjem bilježe i Musić i Radulovićeva.

165. **špag** – *it. spacco* – pukotina, naprslina; prorez na odjeći, džep. V. Radulović ne bilježi ovo značenje. Kod nje se može naći samo oblik **špag** (*it. spago*) – *konop*, dok Musić daje oba oblika uz objašnjenje da je imenica **špag** u značenju *džep* nastala od *it. sacco* u značenju *vrećica* u kombinaciji s *it. spacco* u značenju *otvor*.
166. **špijati** – *it. spiare* – prokazati. Musić bilježi upravo ovaj oblik, dok V. Radulović daje varijante **špijavat**, **špijunavat** sa značenjem *uhoditi*, *prokazati*.

T

167. **talijer** – *it. tallero* – talir. Radulovićeva daje varijantu *talier*, dok Musić ne bilježi ovaj oblik.
168. **tenente kolonelo** – *it. tenente colonnello* – potpukovnik. Radulovićeva nije zabilježila ovaj oblik, dok je Musić registrovao samo imenicu **tenente** u značenju *poručnik*.
169. **tir** – *it. tiro* – pucanj, hitac. Isti oblik zabilježili su i V. Radulović i S. Musić.
170. **tribunal** – *it. tribunale* – sud. Musić bilježi samo varijantu **tribuno**, dok Radulovićeva nije zabilježila ovu imenicu.
171. **tribunalski** – *it. tribunale (sud)* – sudski. Ovaj pridjev nijesu registrovali ni V. Radulović ni S. Musić.
172. **Trieste** – *it. Trieste* – Trst. Ovaj oblik nije zabilježen ni kod Musića ni kod Radulovićeve.
173. **Triješće** – *it. Trieste* – v. Trieste.

U

174. **ura** – *it. ora* – sat. Ovu imenicu zabilježili su i S. Musić i V. Radulović.

V

175. **viad** – *it. viaggio* – putovanje. Radulovićeva i Musić registrovali su oblik **vijađ**.
176. **vizita** – *it. visita* – poseta. S. Musić i V. Radulović bilježe varijantu *vižita* u značenju *posjeta*, *ljekarski pregled*.

Literatura

- Andrijašević, Ž. (2009). *Istorija Crne Gore u 55 priča*, Podgorica: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Andrijašević, Ž. i Rastoder, Š. (2006). *Crna Gora i velike sile*, Podgorica: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Boerio, G. (1998). *Dizionario del dialetto veneziano*, Firenze: Giunti Editore. (prvo izdanje: Giovanni Cecchini Editore, Venezia 1856.)
- Čirgić, A. (2009). *Rječnik njeguškoga govora*, Podgorica: Matica crnogorska.
- De Mauro, T. (2000). *Il dizionario della lingua italiana per il terzo millennio*, Torino: Paravia.
- Kilibarda, V. (2013). „Njegoševo poznavanje italijanskoga jezika“, *Lingua montenegrina*, br. 11, Podgorica, str. 199.
- Lipovac Radulović, V. (1997). *Romanizmi u Crnoj Gori – Budva i Paštrovići*, Novi Sad: Matica srpska.
- Lipovac Radulović, V. (2004). *Romanizmi u Crnoj Gori – Jugoistočni dio Boke Kotorske*, Novi Sad: Matica srpska.
- Lipovac Radulović, V. (2009). *Romanismi lessicali in Montenegro. Budua e Pastrovici. La parte sud-orientale delle Bocche di Cattaro*, Roma: Il Calamo.
- Musić, S. (1972). *Romanizmi u severo-zapadnoj Boki Kotorskoj*, Beograd: Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu.
- Musić, S. (1975). „La quantità vocalica negli italianismi delle Bocche di Cattaro“, *Italica Belgradensia I*, Università di Belgrado, Beograd, str. 169–179.
- Ostojić, B. (1976). *Jezik Petra I Petrovića*, Titograd: CANU.
- Ostojić, B. (1985). *O crnogorskom književnojezičkom izrazu*, Nikšić: NIO Univerzitetska riječ.
- Zingarelli, N. (2002). *Vocabolario della lingua italiana, XII edizione*, Bologna: Zanichelli.

Cvijeta BRAJIČIĆ

**WORDS OF ITALIAN ORIGIN IN THE WORKS
OF PETAR I PETROVIĆ**

The present paper analyzes the presence of words originating from the Italian language and its dialects in the written legacy of Petar I Petrović. The processed corpus, which is an integral part of the paper, includes epistles and letters of Petar I, *History of Montenegro*, *Code*, as well as the poems whose authorship is attributed to the Bishop. Taking into account the statements of experts that words of Italian origin constituted an integral part of vernacular speech patterns of Montenegro, it seems reasonable to presume that the written legacy of Petar I ought to include elements of the Italian lexicon, since he, according to linguistic experts, used the vernacular language in his works.

Key words: *Petar I, words of Italian origin, vernacular speech patterns*